

Агенція регіонального розвитку
Вінницької області

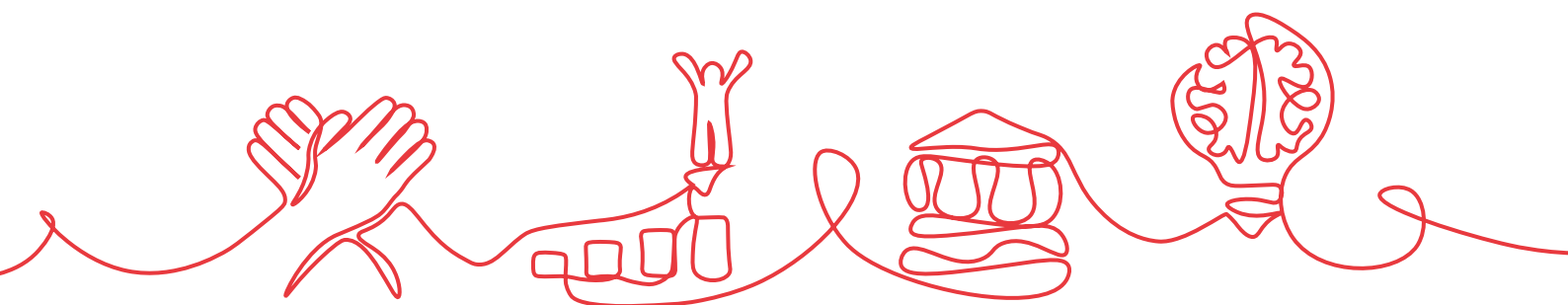
Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

За підтримки Швейцарії

NIRAS

ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Аналітичний звіт

ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Аналітичний звіт

Наталія Морозова, регіональна експертка з питань культури та соціальної згуртованості Швейцарсько-українського проекту «Згуртованість та регіональний розвиток України», UCORD

Цю публікацію було створено за підтримки Швейцарії у межах Швейцарсько-українського проекту «Згуртованість та регіональний розвиток України», UCORD, що впроваджується NIRAS Sweden AB. Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно автор(и). Погляди автора не обов'язково відображають погляди Швейцарського агентства з розвитку та співробітництва або NIRAS Sweden AB.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ I. Коротка характеристика регіону	6
Розділ II. Стан сфери культури в регіоні	8
2.1 Огляд попередніх досліджень щодо стану сфери культури в регіоні	8
2.2 Ресурсний потенціал сфери культури в регіоні	8
2.3 Основні напрями діяльності та успішні кейси у сфері культури в регіоні	12
2.4 Вплив воєнного стану на функціонування сфери культури в регіоні	15
2.5 Перспективи створення культурно-креативних кластерів у регіоні	18
Розділ III. Стратегічне планування у сферах культури та соціальної згуртованості в області	21
Розділ IV. Особливості умов формування соціальної згуртованості населення в регіоні	27
Висновки та рекомендації	30

ПОДЯКИ

Авторка щиро вдячна представникам Управління культури та креативних індустрій Департаменту гуманітарної політики Вінницької ОВА, команді Агенції регіонального розвитку Вінницької області за підтримку та надані інформаційні матеріали. Також авторка висловлює подяку учасникам обласної робочої групи з культури та соціальної згуртованості: представникам Департаменту фінансів Вінницької ОВА, Управління містобудування та архітектури Вінницької обласної державної адміністрації, Департаменту соціальної та молодіжної політики, Головного управління статистики у Вінницькій області, Українського центру культурних досліджень, Департаменту маркетингу та туризму Вінницької міської ради, Департаменту культури Вінницької міської ради, Тульчинської міської територіальної громади, відділу культури, молоді та туризму Мурованокуріловецької селищної територіальної громади та закладів культури Вінницької області; експертам з питань культури та креативних індустрій: Роману Григор'єву, директору Громадської організації «Барський міський художній аматорський театр» (МХАТ) та Громадської організації «Народний музей барської кераміки», Роману Грималюку, голові громадської організації «КерамАРТмісто», Олександрі Венславовській, голові ГО «МО «ПЛАЙ» ППЧ, Олександру Никитюку, голові правління обласної громадської організації «Лабораторії актуальної творчості».

Авторка також високо цінує редакційну допомогу, надану експерткою проекту UCORD Мариною Кулініч, та вдячна Ігорю Савчаку, раднику з питань культури та соціальної згуртованості проекту UCORD за його постійну підтримку та зворотній зв'язок протягом усього процесу дослідження. Окремі слова подяки колегам, які щедро ділилися своїм часом і думками, регіональним експертам з питань культури та соціальної згуртованості Оксані Заяц (Сумська область), Юлії Вільчанській (Хмельницька область) та Григорію Рію (Тернопільська область).

ВСТУП

Аналітичний звіт щодо викликів та можливостей розвитку сфери культури та соціальної згуртованості у Вінницькій області розроблено в межах Швейцарсько-українського проекту «Згуртованість та регіональний розвиток України», [UCORD](#). Метою проекту UCORD є сприяння скоординованим діям з відновлення та злагодженого регіонального розвитку з боку громадян, бізнесу й органів влади, що покращує якість життя людей, зміцнює стійкість суспільства, мир та соціальну згуртованість в Україні.

Один із компонентів цього проекту спрямований на побудову соціальної згуртованості через розвиток культури та креативних індустрій.

У межах проекту на базі Агенції регіонального розвитку Вінницької області створюється тематична робоча група з питань культури та соціальної згуртованості (ТРГ), яка функціонуватиме як інформаційно-комунікаційна платформа для аналізу стану культури шляхом широкого залучення заінтересованих сторін, обговорення та напрацювання певних рішень і рекомендацій. Під час підготовки цього аналітичного звіту використано як матеріали результатів засідань ТРГ, так і аналіз діючих регіональних стратегій і програм, спрямованих на розвиток сфери культури в регіоні, а також на побудову соціальної згуртованості через культуру, діалог і креативні індустрії.

Метою аналітичного звіту є визначення поточного стану сфер культури, креативних індустрій та соціальної згуртованості населення області, виявлення проблем, викликів та напрацювання основних напрямів подальшого розвитку сфери культури області.

Основні завдання звіту:

- проаналізувати стан сфери культури, креативних індустрій та соціальної згуртованості у Вінницькій області;
- оцінити рівень стратегічного планування в сфері культури, креативних індустрій та соціальної згуртованості;
- охарактеризувати основні проблемні питання в сфері та надати рекомендації щодо шляхів їх вирішення;
- визначити основні напрями розвитку сфери культури, креативних індустрій та соціальної згуртованості в області.

Основні методи дослідження:

- кабінетне дослідження наявних стратегій та програм розвитку Вінницької області, пов'язаних з культурою, креативними індустріями та соціальною згуртованістю, а також контент-аналіз наявної у вільному доступі інформації з означених вище питань, зокрема інформації про плани громад на рік, стан фінансування сфери, проекти, культурні ініціативи й аналітичні дослідження, моніторинг офіційних вебсайтів;
- інтерв'ю та анкетування працівників культури, місцевих політиків, жителів громад, активних представників культурних громадських організацій, представників креативних індустрій, бізнесу, представників місцевої влади тощо.

Цей аналітичний звіт є першим етапом для того, щоб визначити пріоритетні напрями і в подальшому розробити та реалізувати проекти з розвитку культури та соціальної згуртованості у Вінницькій області. Звіт побудований переважно на відкритій інформації і є зрізом загальних тенденцій у сфері культури та соціальної згуртованості регіону, спробою аналізу наявних проблем і пропозицій щодо їх вирішення.

РОЗДІЛ 1

КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ

У результаті завершення реформи адміністративно-територіального устрою України у 2020 році на Вінниччині утворено 63 територіальні громади (ТГ), з яких 23 сільські ТГ, 22 селищні ТГ, 18 міських ТГ, і які згруповані в 6 районів: Вінницький (16 ТГ, 411 населених пунктів), Гайсинський (14 ТГ, 263 населені пункти), Жмеринський (8 ТГ, 216 населених пунктів), Могилів-Подільський (7 ТГ, 195 населених пунктів), Тульчинський (9 ТГ, 189 населених пунктів), Хмельницький (9 ТГ, 229 населених пунктів). Найбільші міста — Вінниця, Жмеринка, Могилів-Подільський, Хмельник, Гайсин, Ладижин, Козятин. Вінницька область займає площу 26,5 тис. квадратних кілометрів (4,4% території держави), її протяжність із заходу на схід становить 196 км, а з півночі на південь — 204 км, тобто регіон у своїх межах має досить компактну і зручну для транспортної доступності форму. Вінниччина має найбільше регіонів-сусідів — 7. Це Хмельницька, Житомирська, Черкаська, Чернівецька, Одеська, Кіровоградська, Київська області, а також Республіка Молдова та її окупована частина, невизнана «Придністровська Молдавська Республіка».

За чисельністю населення Вінниччина посідає 9 місце в Україні. Основна етнічна група регіону — у країнці, але також тут живуть представники понад 130 національностей і народностей. За даними Головного управління статистики Вінницької області, чисельність наявного населення в регіоні станом на 01.01.2022 становила 1 500 509 осіб, з яких міське населення — 780 582 осіб (52%), сільське — 719 927 осіб (48%). Розподіл постійного населення за статтю станом на 1 січня 2022 року виглядав таким чином: 46,4% населення — чоловіки, 53,6% — жінки. В цілому дисбаланс у розподілі населення за статтю у Вінницькій області ідентичний загальній ситуації по Україні, де частка жіночого населення також становить 53,6%, а чоловічого — 46,4%¹. Таким чином, Вінниччині притаманне незначне превалювання міського способу життя населення, а також спостерігається дисбаланс у структурі населення за статтю – з переважаючою часткою жіночого населення. Можна зробити припущення, що в умовах війни проблема дисбалансу за статтю у демографічній картині регіону лише загостриться.

У Вінницькій області станом на квітень 2023 року діє три єпархії Православної церкви України — Вінницько-Барська, Тульчинська і Брацлавська, до яких входить 532 релігійні організації — монастирі, єпархії, управління. Однак чисельність парафій та священнослужителів Православної Церкви України постійно збільшується. Загальний показник рівня забезпеченості релігійних організацій області культовими спорудами для задоволення духовних потреб віруючих людей становить приблизно 80%².

¹Офіс ООН з координації гуманітарних питань. URL: <https://data.humdata.org/group/ukr>

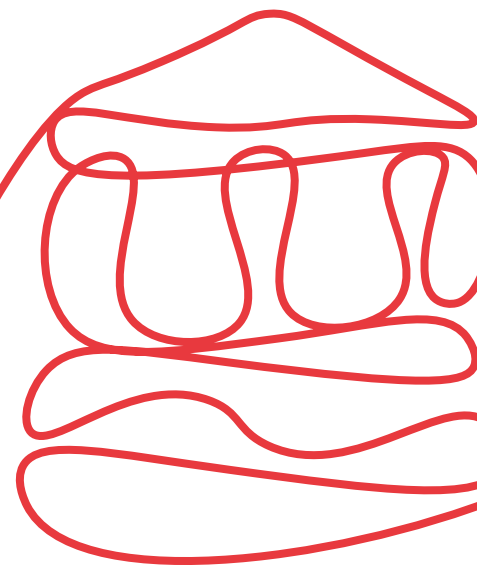
²<https://www.myvin.com.ua/ua/news/region/8327.html>

Вкрай актуальним викликом геополітичного розташування Вінниччини є її сусідство з невизнаною Придністровською Молдавською Республікою (скорочено «ПМР» або Придністров'я). Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну актуалізувало проросійські сили в Молдові, зокрема у підконтрольному Москві регіоні — ПМР. Тут Кремль спирається на силові структури сепаратистів самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки, яку міжнародна спільнота визнає частиною Молдови. Активізація нового джерела небезпеки для України та Молдови створили потенційну загрозу розгортання бойових дій у прикордонних областях з метою відволікання сил української армії та сприяння прокладанню сухопутного коридору від Придністров'я до тимчасово окупованих РФ територій України. Але, як свідчить аналіз відкритих інформаційних джерел у мережі Інтернет, поки що ситуація в цій зоні, а значить і для Вінниччини, «відносно стабільна». Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба повідомив, що Україна не збирається вживати жодних дій проти невизнаного Придністров'я, хоча регіон і становить ризик для країни. Він наголосив, що Придністров'я становить загрозу для України, і «це змушує нас тримати сили на цій ділянці кордону для потенційного стримування і контролю за ситуацією»³. Усе це накладає відповідальність на всі сфери життя Вінницької області та культуру зокрема, особливо щодо патріотичного виховання, зміцнення національної ідентичності та згуртованості громад.

³<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3706353-neviznane-pridnistrova-prosit-rosiu-zbilsiti-kilkist-mirotvorciv.html>

РОЗДІЛ 2

СТАН СФЕРИ КУЛЬТУРИ В РЕГІОНІ

2.1. ОГЛЯД ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО СТАНУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В РЕГІОНІ

У процесі підготовки звіту було встановлено, що попередніх ґрунтовних аналізів стану сфери культури чи соціальної згуртованості Вінницької області практично не проводилось. Таку роботу було проведено лише Департаментом культури міської територіальної громади Вінниці при написанні Стратегії розвитку культури Вінницької міської територіальної громади до 2025 року, але результати не було представлено у відкритому доступі. Управління культури та креативних індустрій департаменту гуманітарної політики Вінницької ОВА представило лише аналітичну довідку про підсумки організаційно-творчої та фінансово-господарської діяльності закладів культури у I півріччі 2023 року.

Ймовірно, така ситуація пов'язана з тим, що раніше приділялось мало уваги аналітичним дослідженням сфери культури та креативних індустрій, лише відносно недавно відкрився напрям «Аналітика культури» за рахунок грантової підтримки УКФ тощо.

2.2 РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В РЕГІОНІ

На території Вінницької області налічується 3835 пам'яток культурної спадщини місцевого значення та 114 пам'яток загальнодержавного значення⁴, з яких пам'яток археології — 21, пам'яток історії — 7, пам'яток монументального мистецтва — 2, пам'яток архітектури і містобудування — 84. До списку історичних населених пунктів України занесено 24 населені пункти Вінниччини.

У Вінницькій області продовжується робота над створенням обласного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини (НКС) та просування виявлених елементів до Національного реєстру та міжнародних списків ЮНЕСКО. Координацію роботи здійснює уповноважена особа — комунальна установа «Обласний центр народної творчості» Вінницької обласної Ради. До національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини області занесено (традиції, технології, виконавське мистецтво)⁵: Традицію орнаментального розпису бубнівської кераміки (с. Бубнівка); Технологію виготовлення «воскових» вінків на Вінниччині (м. Вінниця, м. Тульчин); Технологію створення

⁴Програми охорони та збереження культурної спадщини Вінницької області на 2023-2027 роки. URL: <https://vinrada.gov.ua/upload/docs/ef18e28a1e86d92624cfd742b9a11f24.pdf>

⁵Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. URL: <https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/nacziionalnyj-perelik-elementiv-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshhyny-ukrayiny-28.07.23.pdf>

клембівської сорочки «з квіткою» (с. Клембівка); Великодне гуляння «Водити Володара» (с. Розкошівка); Традиційний обрядовий хліб Вінниччини (вся область); Традицію рогозоплетіння в селах Щітки та Писарівка Вінницької області.

За даними з відкритих джерел можна узагальнити, що до місцевого переліку елементів нематеріальної культурної спадщини Вінниччини занесено (традиції, ремесла, звичаї, обряди):

- Традиція орнаментального розпису бубнівської кераміки» (с. Бубнівка);
- «Тиманівська каша — засипана капуста» (с. Тиманівка);
- «Традиційна жіноча вишита сорочка «з квіткою» (с. Клембівка);
- «Традиція випікання весільного короваю» (с. Бондурівка);
- «Нагрудник — елемент традиційного жіночого строю Бершадського» (Бершадська ТГ);
- «Ткацькі практики» (с. Буша, с. Дорошівка);
- «Технологія виготовлення «воскових» вінків» (м. Вінниця, м. Тульчин);
- «Пісенна традиція» (с. Стіна, Томашпільська ТГ);
- «Великодні гуляння «Водити Володара»» (с. Розкошівка);
- «Маланка» (с. Попова Гребля);
- «Картопля по-уланівськи. Приготування та подавання» (с. Уланів, м. Хмільник);
- «Традиційний обрядовий хліб Вінниччини» (Вінницький р-н);
- «Традиція музикування на березовій корі» (с. Гончарівка);
- «Створення та побутування витинанки на Вінниччині» (вся область);
- «Великодні веснянки» (с. Новоселівка);
- «Традиції випікання Байківських весільних короваїв» (с. Байківка);
- «Терта квасоля з підпалками» (Бабчинецька ТГ);
- «Технологія сушіння фруктів» (с. Кармалюкове);
- «Приготування традиційної страви бадзьоня» (с. Степанівка);
- «Традиція рогозоплетіння» (с. Щітки);
- «Обрядова страва «Засипана капуста з кабаком»» (Чернівецька ТГ);
- «Обряд весілля другого дня «Водіння курки»» (с. Глибочок);
- «Традиція приготування Чміль-каші» (с. Джулинка);
- «Андріївські вечорниці села Томашпіль» (Хмільницька ТГ);
- «Техніка вишивки «Крутяна сорочка»» (Якушинецька ТГ);
- «Обряд «Весняного Квітчатого Миколи»» (с. Бохоники);
- «Культура приготування страви «Картопляна риба»» (с. Бабчинці);
- «Писанки Східного Поділля» (вся область);
- «Пшоняна каша «Зозуля»» (с. Дашківці);
- «Дідух. Технологія виплітання» (с. Мирне);
- «Стіл дитині «хрестини»» (с. Біляни);
- «Купання маю» (с. Бабчинці, с. Букатинка).

Наразі триває робота з інвентаризації елементів НКС Вінницької області та просування їх до Національного реєстру та міжнародних списків, а також елемент НКС «Традиційні обрядові хліби» увійшов до Національного реєстру з подальшим просуванням до списків ЮНЕСКО.

Станом на 01.07.2023 р. мережа закладів культури області становить 2017 установ і закладів, зокрема 1010 клубних закладів (за даними звіту про діяльність клубних закладів на початок 2023 року, в регіоні налічувалось 1021 клубний заклад⁶, при цьому, за даними ОВА, у першому півріччі за погодженням з Міністерством культури та інформаційної політики України (МКІП) ліквідовано 11 клубних закладів), 862 публічні бібліотеки, 54 мистецькі школи⁷. Культурно-мистецька інфраструктура області у

⁶Звіт про діяльність клубних закладів за 2022 рік, наданий листом МКІП від 30.10.2023 № 945/К-1012/23-ЗПІ

⁷Звіт про діяльність клубних закладів за 2022 рік, наданий листом МКІП від 30.10.2023 № 945/К-1012/23-ЗПІ

2022 році зазнала деяких змін. Так, мережа закладів культури зменшилась на 33 заклади порівняно з 2021 роком — за погодженням МКІП реорганізовано та ліквідовано 23 бібліотеки і 10 клубних закладів у територіальних громадах.

Як уже зазначалось вище, у Вінницькій області функціонує 862 публічні бібліотеки. Із загальної кількості бібліотек області 74 потребують капітального ремонту, а 3 перебувають в аварійному стані⁸. Також в області функціонують 22 бібліотеки для дітей, 1 з яких потребує капітального ремонту, та 2 бібліотеки для юнацтва. Умовно фактичне навантаження (згідно з обліковою документацією зареєстрованих користувачів) на одну бібліотеку у Вінницькій області становить 477 осіб. Ця ситуація майже корелюється з усередненою по Україні, де фактичне навантаження на одну бібліотеку складає 494 особи. Така умовна гармонійність підтверджується і результатами мапування та моделювання мереж закладів культури, здійсненого під час реалізації проекту «Децентралізація та реформа культурних послуг»⁹ у 2020 році, які продемонстрували, що кількість наявних публічних бібліотек на території Вінницької області помітно корелюється із системою розселення в регіоні. Проте існують місця з низькою щільністю населення та досить густою мережею закладів. Наприклад, встановлено, що у Вінницькій області існує 305 публічних бібліотек (орієнтовно 1/3 мережі), які розташовані в населених пунктах з чисельністю населення менше 500 осіб, з них 43 бібліотеки — у населених пунктах з чисельністю населення менше 250 осіб. Таким чином, спираючись на соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками, органи місцевого самоврядування уже у 2020 році могли реорганізувати 262 публічні бібліотеки у бібліотечні пункти, а 43 бібліотеки ліквідувати. При цьому найбільша кількість публічних бібліотек, що перебувають у зоні ризику реорганізації чи ліквідації, зосереджена в Вапнярській, Погребищенській, Уланівській та Липовецькій територіальних громадах. Водночас у Вінницькій області існують територіальні громади, на території яких не існує публічних бібліотек, що перебувають у зоні ризику — Агрономічна, Вінницька, Гніванська, Лука-Мелешківська, Мурафська, Ольгопільська, Сутисківська, Тростянецька.

У структурі загальної чисельності клубних закладів Вінниччини 215 закладів потребують капітального ремонту, а 5 перебувають в аварійному стані, і разом вони складають 1/5 мережі клубних закладів, або 22%. Крім того, за даними вже згаданого вище мапування та моделювання мереж закладів культури встановлено, що у Вінницькій області у 2020 році були наявні 229 клубні заклади (орієнтовно 1/5 мережі), які знаходилися у зоні ризику (тобто могли бути ліквідовані з дотриманням нормативів забезпечення населення клубними закладами), з них:

- 134 заклади в населених пунктах з чисельністю населення менше 250 осіб;
- 76 закладів у населених пунктах з чисельністю населення менше 200 осіб;
- 19 закладів у населених пунктах з чисельністю населення менше 100 осіб.

Найбільша кількість клубних закладів, що перебувають у зоні ризику, зосереджена у Жданівській, Махнівській, Тиврівській, Погребищенській та Уланівській територіальних громадах. Варто зазначити, що Махнівська, Тиврівська, Погребищенська й Уланівська територіальні громади входять до категорії з високим показником кількості клубних закладів на 1000 осіб. Водночас у Вінницькій області існують територіальні громади, на території яких не існує клубних закладів, що перебувають у зоні ризику — Агрономічна, Вінницька, Ольгопільська та Сутисківська, тобто ймовірно, що ці громади мають ефективно і раціонально сплановані мережі клубних закладів.

У клубних закладах територіальних громадах області працює 2208 працівників, з яких лише 59% мають повну зайнятість. Творчу діяльність на базі клубних закладів Вінниччини здійснюють 4821 аматорське формування (орієнтовно 55 тисяч учасників), з них 341 носять почесне звання «Народний аматорський» та 74 «Зразковий». У середньому в одному клубному закладі працює 5 клубних формувань.

⁸Зведений звіт мистецьких шкіл за 2022 рік, наданий листом МКІП від 30.10.2023 № 945/К-1012/23-ЗПІ

⁹Лист МКІП від № 207/9.4 від 13.01.2021 https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/756/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9C%D0%9A%D0%86%D0%9E.pdf

За 2022 рік колективи клубних закладів організували та провели понад 57 тисяч заходів, до яких залучили понад 7,8 млн відвідувачів.

В області функціонують 54 мистецькі школи (22 заклади у сільській місцевості), з них: 42 — музичних, 11 — шкіл мистецтв, 1 — художня. При цьому капітального ремонту потребують 8 мистецьких шкіл, і лише в половині мистецьких шкіл організовано безперешкодний доступ для учнів з особливими освітніми потребами. Зі стабілізацією рівня небезпеки всі мистецькі школи організовано завершили 2021–2022 навчальний рік у дистанційному режимі. При цьому до мережі Інтернет підключено лише 49 мистецьких шкіл (89%).

На 01 липня 2022 року контингент мистецьких шкіл Вінниччини становив 10 654 учні, які навчалися за кошти місцевих бюджетів та 584 учні — за програмами додаткових освітніх послуг, що на 50% менше, ніж на початку навчального року; 616 учнів виїхали за кордон та не змогли продовжити навчання. Відповідно до чинного законодавства 1729 учнів навчаються на пільговій основі, з них 57 учнів з особливими освітніми потребами. У реаліях війни охоплення дітей шкільного віку початковою мистецькою освітою в області становить 9%, що є вищим від середнього показника по Україні, який складає 6,7%. Найвищі відповідні показники — у Ямпільській (16%), Піщанській (17%) та Самгородоцькій (19%) територіальних громадах. Продовжують навчатися за кордоном 479 учнів. Надано доступ до освітньої послуги 229 дітям з числа внутрішньо переміщених осіб.

У закладах культури області в 2022 році було зайнято 6411 працівників, що на 89 осіб менше ніж у 2021 році, 74% з них — жінки. На умовах повної зайнятості працювали 70% працівників. Порівняно з 2021 роком 75 працівників переведено на неповні посадові оклади. Це пояснюється фінансовою неспроможністю невеликих територіальних громад в умовах війни. Водночас 67% спеціалістів, що отримують неповний посадовий оклад, працюють відповідно до нормативів навантаження чи за сумісництвом (суміщенням) посад. Діяльність галузі у 2023 році (I півріччя) забезпечують 6,4 тис. працівників, зокрема 1180 працівників у закладах культури і мистецтва обласного підпорядкування, що залишається на рівні відповідного періоду 2022 року. На кінець 2022 року в закладах культури області налічувалось 960 вакансій, з них 344 у сільських закладах культури

Спеціалісти із фаховою освітою складають 68% від загальної чисельності працівників сфери культури Вінниччини. Без фахової освіти працює 1687 осіб, переважна більшість з яких (92%) — це працівники закладів культури малих територіальних громад. Нині існує нестача фахівців у сфері культури (зокрема в органах управління) в невеликих віддалених громадах області, що істотно погіршує якість надання культурних послуг. За статтю у сфері культури області працює 77% жінок і 23% чоловіків; середній вік працівників — 47 років.

Підготовку фахівців для сфери культури області у 2022 році здійснювали Вінницький фаховий коледж мистецтв ім. М. Д. Леонтовича та Тульчинський фаховий коледж культури, де навчалося 667 студентів зі всіх територіальних громад області, 2 студенти з Одеської та 1 з Київської областей. Всього отримали дипломи 148 випускників, які навчались за регіональним замовленням. На 2023 рік розмір регіонального замовлення на підготовку фахівців у Вінницькому коледжі культури і мистецтв ім. М. Д. Леонтовича становить 98 осіб, у Тульчинському коледжі культури — 75 осіб денної форми навчання, 12 — заочної. У поточному році 98% випускників коледжів забезпечено першим робочим місцем у закладах культури області, професійних колективах театрів і філармонії, установах і організаціях недержавної форми власності.

У 2022 році різноманітними формами підвищення кваліфікації було охоплено 631 керівник і спеціаліст сфери культури, з яких: бібліотечні працівники — 178; працівники клубних закладів — 104; викладачі мистецьких шкіл — 270; викладачі Вінницького фахового коледжу мистецтв ім. М. Леонтовича — 12; музейні працівники — 22; директори мистецьких шкіл — 45. Із загальної кількості слухачів на платній

основі навчання з підвищення кваліфікації пройшли 42 особи. Це працівники культури, викладачі мистецьких шкіл Київської, Хмельницької, Донецької областей та м. Вінниці.

Щодо підвищення спроможності та рівня компетентності працівників сфери культури, то в області функціонує Вінницький обласний навчально-методичний центр галузі культури, мистецтв та туризму, де є замовлення на 2023 рік з підвищення кваліфікації на 600 осіб. Головним завданням Центру є надання працівникам сфери культури області та України освітніх послуг з підвищення кваліфікації, перепідготовки та стажування. Центр уклав договір про спільну освітню діяльність з Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв щодо підвищення кваліфікації працівників сфери культури Вінницької області, згідно з яким академія забезпечує навчальний процес висококваліфікованими викладачами, методичними матеріалами, навчальними програмами тощо.

За даними МКІП, у 2022 році у працівників культури Вінницької області був запит на нові знання і навички в частині: інноваційних підходів і методів до роботи у сфері культури; цифровізації як формату майбутнього і можливості забезпечувати залучення ширшого кола осіб (зокрема іноземців) до культурних практик; міжінституційного та міжрегіонального обміну досвідом серед працівників і управлінців сфери культури.

Також відкрите онлайн-анкетування, що проводилось у лютому 2023 року і мало на меті збір інформації щодо потреб працівників сфери культури територіальних громад у фахових тренінгах, лекціях тощо, продемонструвало, що найбільш затребуваною тематикою таких навчальних заходів для Вінницької області були: нематеріальна культурна спадщина і війна; збереження та охорона культурної спадщини; менеджмент організацій культури, проєктний менеджмент; робота закладів культури в умовах війни; робота з ветеранами та їхніми родинами.

2.3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УСПІШНІ КЕЙСИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В РЕГІОНІ

За даними моніторингу [реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади](#), станом на 1 липня 2023 року Вінницька область має 66 міжнародних партнерів з 18 країн світу.

Щодо проєктів Державного фонду регіонального розвитку, то аналіз обсягів фінансування та використання коштів ДФРР свідчить про системні проблеми. Відібрані проєкти регіонального розвитку переважно спрямовувались на розв'язання нагальних соціальних проблем. На забезпечення економічного розвитку регіонів спрямовувались лише одиничні проєкти, загалом як і на сферу культури. Розрахунковий обсяг фінансування за бюджетною програмою ДФРР для Вінницької області на 2022 рік становив 152,8 млн грн. Відповідно до вимог законодавства, першочергово до переліку проєктів, які можуть реалізовуватися у 2022 році за рахунок коштів ДФРР, включаються перехідні проєкти з минулих років та проєкти, які відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. За результатами обговорення сформовано узагальнений перелік проєктів регіонального розвитку на доведений обсяг фінансування з ДФРР із урахуванням нових проєктів, які оцінені за відповідними технічними завданнями. Таким чином, до загального переліку включено 8 перехідних об'єктів з минулих років, а саме щодо культури області: Реконструкція приміщення універсальної концертної зали (м. Вінниця); Реконструкція елементів благоустрою частини території пам'ятки містобудування та архітектури державного значення «Палац» (м. Тульчин). До переліку також увійшли 6 нових проєктів, але об'єктів сфери культури в цьому списку немає.

Загалом за інформацією, зібраною під час підготовки цього аналітичного звіту, основними напрямками діяльності за сферами культури та соціальної згуртованості в регіоні можна назвати такі:

- розвиток музеїв як центрів збереження історичної та національної пам'яті;

- розширення економічних можливостей у сфері культури через розвиток нових креативних секторів та ринків;
- розвиток аматорського мистецтва;
- залучення ВПО до культурного життя регіону;
- проектна робота бібліотечних закладів;
- міжнародні та внутрішньодержавні гастролі обласних закладів культури;
- підтримка розвитку кіно та популяризація кіномистецтва;
- запровадження і реалізація політики безбар'єрності.

Підтримку розвитку аматорського мистецтва в регіоні забезпечують працівники комунальної організації «Вінницький обласний центр народної творчості» (ОЦНТ), яким у 2022 році вдалося провести 113 культурно-мистецьких заходів, зокрема 2 міжнародні та 2 всеукраїнські. У заходах взяли участь понад 400 творчих колективів (в них учасників — понад 7,0 тис.), понад 130 майстрів та умільців області, які представили понад 2,5 тис. робіт, виконаних у різних техніках окремих видів народного мистецтва, 20 майстер-класів та 31 семінар-практикум і конференції за участі 1300 працівників сфери культури. Крім цього, працівники ОЦНТ підготували та розмістили в соціальних мережах 265 відео та фотосюжетів, відеороликів, фоторепортажів, майстер-класів та відео-виступів творчих колективів, які набрали понад 735 тис. переглядів. Проведено заходи спеціально для внутрішньо переміщених осіб, студентів, працівників державних установ, жінок-військовослужбовців тощо. При цьому не лише ОЦНТ працює над залученням ВПО до культурного життя; таку діяльність проводять всі інші заклади культури області, особливо міста Вінниці. Налагоджено співпрацю з внутрішньо переміщеними особами, які проживають у м. Вінниця, та військово-медичним клінічним центром центрального регіону.

Протягом 2022 року управління культури та креативних індустрій Вінницької ОВА підготувало та провело низку культурно-мистецьких проєктів та заходів до знаменних і пам'ятних дат, державних свят, а також патріотичні заходи для внутрішньо переміщених осіб. Зокрема: мистецький проєкт «United orchestra Vinnytsia/Mariupol», концертний тур виступів академічного зразково-показового оркестру Збройних Сил України (м. Київ) у територіальних громадах області в межах Всеукраїнського патріотично-мистецького проєкту «Армія з народом». До того ж проведено симпозиум народного малярства «Мальована хата»; до 145-річчя від дня народження видатного земляка, композитора М. Д. Леонтовича, проведено мистецькі проєкти «Хорові асамблеї Леонтовича», «Співає Поділля Леонтовича» тощо.

Колектив Обласного академічного українського музично-драматичного театру ім. М. К. Садовського взяв участь у ІХ Міжнародному фестивалі «СХІД-ЗАХІД» у м. Кракові (Республіка Польща), благодійному концерті м. Паневежис (Республіка Литва), Всеукраїнському театральному фестивалі «Вересневі самоцвіти» (м. Кропивницький). Театр провів обмінні гастролі з Хмельницьким академічним театром ім. М. Старицького, а також надав підтримку організаторам Міжнародного театального фестивалю «Мельпомена Таврії» (м. Херсон), в рамках якого відбувся показ вистави «Хлібне перемир'я».

У першому півріччі 2023 року активізувалась робота в бібліотечних закладах області з написання проєктів. Вінницька міська ЦБС виграла проєкт «Підсилення пунктів Незламності» від благодійної організації «Благодійний фонд «Подільська Громада»» на суму 80,0 тис. грн. та Стипендіальну програму надзвичайної допомоги «Emergency Stipends» від Goethe-Institut Україна на суму 79,6 тис. грн. Комунальний заклад «Публічна бібліотека» Вороновицької селищної ради виграв грант Міжнародного гуманітарного фонду «Руки друзів» на суму 171,0 тис. грн. Для надання допомоги закладам освіти та охорони здоров'я у Барській ТГ фахівці комунального закладу «Барська публічна бібліотека» підготували та виграла два Міжнародні гранти в рамках конкурсу «Надання благодійної допомоги ініціативним групам спільнот» за фінансової підтримки Christian Aid (Великобританія) на загальну суму 263,0 тис. грн. Продовжується робота з реалізації грантових проєктів Вінницькою обласною універсальною науковою бібліотекою ім. В. Отамановського: «Інформаційна та кібербезпека» (2021–2023 рр.) від Посольства США в Україні на суму 63,3 тис. грн та «Психосоціальна адаптація ВПО»

від БФ «Добробут України» за фінансової підтримки міжнародної організації IREX на суму 40,0 тис. грн. До того ж користувачам бібліотек надається доступ до Інтернет-ресурсів з можливістю проходження безкоштовного онлайн-курсу з вивчення української мови на різних освітніх платформах. У регіоні втілено проекти «СпівДія заради дітей» з психоемоційної підтримки особливо вразливих категорій дітей через програму неформальної освіти.

Вінницька обласна філармонія та Подільський камерний хор «Леонтович-капела» стали учасниками Міжнародного проекту «Мистецтво проти війни» (м. Кишинів, Молдова та м. Сібіу, Румунія), а також взяли участь у міжнародних онлайн-проектах і фестивалях: «World Choir for Peace» (онлайн-проект, що об'єднав 16 країн світу); IV International Contest for Young Singers of Christmas Songs «REGULATION» (Латвія); «Коляда на Майзлях» (м. Івано-Франківськ); II Всеукраїнському конкурсі хорових диригентів ім. Дмитра Загребського. Симфонічний оркестр та солісти брали участь у Міжнародному фестивалі «Mariupol Classic» спільно з камерним оркестром «Ренесанс» Маріупольської філармонії. Колектив філармонії став учасником та співорганізатором Всеукраїнського мистецького проекту «Хорові асамблеї Леонтовича».

З метою збереження музейних цінностей та пам'яток української національної спадщини обласний краєзнавчий музей отримав від Міжнародного альянсу для захисту спадщини в зонах конфлікту ALIPH, Швейцарія (International alliance for the protection of heritage in conflict areas, ALIPH) та Комітету Допомоги Музеям України, Польща (Komitet Pomocy Muzeom Ukrainy) допомогу на загальну суму 452,7 тис. грн. Налагоджено співпрацю обласного краєзнавчого музею з Національним музеєм в м. Кельце (Muzeum Narodowe w Kielcach) та Українським музеєм в Нью-Йорку (The Ukrainian Museum in New York City) щодо подальшої співпраці музейних закладів та збереження музейних фондів. Від Центру порятунку культурної спадщини Тульчинський краєзнавчий музей отримав благодійну допомогу на загальну суму 14,0 тис. грн. Завдяки зазначеним коштам придбано необхідні пакувальні матеріали. За зверненням Музею Вінниці у вересні 2022 року від Польського Центру допомоги для культури України (Polish Support Center for Culture in Ukraine) було отримано гуманітарну допомогу (вогнегасники, генератор, протипожежні покривала (кошми), пакувальні матеріали) на загальну суму 439,0 тис. грн. Також Музей отримав допомогу від Краєзнавчого музею міста Паневежис та Паневежиської галереї мистецтв (Паневежис, Литва) у розмірі 585 євро та від Стипендії Генрика та Майї Ірохольських (Варшава, Польща) у розмірі 8,0 тис. злотих. Частина коштів було передано Збройними Силами України, іншу — використано для сталого фінансування проектів Музею.

У 2022 році продовжено термін реалізації грантової програми «Збереження етнографічних об'єктів, пов'язаних із українським композитором XIX століття Миколою Леонтовичем», що фінансується Посольським фондом США зі збереження культурної спадщини (Фонд AFSP) на проведення консерваційно-реставраційних заходів музейних предметів. На початку березня 2023 року Вінницький обласний краєзнавчий музей отримав три генератори для відокремлених підрозділів музею від Cultural Emergency Response (Нідерланди), UkraineArtAidCente (Німеччина), Штабу порятунку спадщини. У квітні 2023 року музей взяв на себе функції гуманітарного хабу. За фінансового сприяння Міністерства культури Німеччини, Центру допомоги мистецтву України отримано пакувальні матеріали для зберігання/переміщення предметів державної частини Музейного фонду України та розподілено їх між 30 закладами області.

З метою розвитку партнерських стосунків між культурними інституціями України, Польщі та Австрії у перспективному напрямі декоративно-вжиткового мистецтва Вінницький обласний художній музей виступає партнером виставки «Enternity», що об'єднує творчі роботи здобувачів ювелірної майстерні Київського університету ім. Б. Грінченка, учасників Міжнародного молодіжного емальєрного пленеру у м. Криниця-Здруй (Польща). Спільно з Київською обласною організацією Національної спілки художників України та Pinelo Art Gallery, Туреччина, реалізовано міжнародний мистецький проект «MIRROR». Презентовано твори сорока художників з України, Туреччини, США, Іспанії, Данії та Швейцарії (живопис, графіка, фото, колажі, відеоінсталяції, макети), створені в 2022 році.

У червні 2023 року працівники музейної сфери взяли участь у стажуванні французьких музейних інституцій «Виклики збереження та підвищення престижності української спадщини: виклик для реконструкції», серед 14 інших українських музейників. Заходи відбулися за сприяння Міністерства культури Франції, Міністерства культури та інформаційної політики України, Управління культури Департаменту культури та туризму Київської ОДА, Французького інституту в Україні (Institut français d'Ukraine) та колег із французьких музеїв.

Вінницький обласний центр культури «Щедрик» у межах кіномистецького проекту «Національний тур «Кіно заради Перемоги!», ініційованого Державним агентством України з питань кіно спільно з Асоціацією «Сприяння розвитку кінематографа в Україні — дивись українське!», Українською кіноакадемією, Благодійним фондом «МХП-Громаді», Асоціацією кінокомісій України, провів кінопокази художніх та документальних фільмів у територіальних громадах. Проведено XV фестиваль-конкурс аматорського кіно «КіноМетр». На фестиваль подано 13 робіт у чотирьох номінаціях.

Що стосується впровадження політики безбар'єрності, то в регіоні лише 31% закладів культури обладнано пандусами, вільний доступ мають 35% закладів і потребують встановлення пандусів 34% закладів. У закладах культури області за перше півріччя 2023 року проведено близько 600 культурно-просвітницьких заходів у межах кампанії «Україна без бар'єрів».

Вебсайт Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Отамановського з 2020 року адаптований для осіб з порушенням зору. Для користувачів бібліотеки проводиться навчання роботі на ПК з використанням програм невізуального доступу до робочого столу комп'ютера «NVDA» та «КНОП». На базі бібліотеки працює Центр для людей з інвалідністю «INVA-INFORM», завданням якого — забезпечити користувачів з інвалідністю безбар'єрними та безперешкодними можливостями в отриманні інформації в доступних для сприйняття форматах. У першому півріччі 2023 року послугами Центру скористалися 333 користувачі. У Центрі обладнано комп'ютеризоване робоче місце для людей, які користуються кріслом колісним, та тифлокомплекс для обслуговування людей з інвалідністю по зору. Також тифлокомплекси є у КЗ «Барська публічна бібліотека» та сільській бібліотеці с. Вахнівка Турбівської ТГ.

В експозиції Вінницького обласного краєзнавчого музею продовжується робота щодо вдосконалення постійних експозицій з використанням QR-кодів, що дають змогу отримати широку інформацію про деякі представлені експонати людям з вадами слуху. Працівниками музею розроблено цікаві екскурсії у супроводі чат-бота «Вінниця CENTUM», телефонний бот, який можна встановити на мобільному телефоні і прослухати інформацію про архітектурні пам'ятки Вінниці. У Вінниці на 13 історичних будівлях встановили туристичні таблички, які розповідають про об'єкти. Вони оснащені QR-кодом, NFC-чіпом, просканувавши які, можна дізнатися інформацію про об'єкт. Текст на табличках двома мовами – українською та англійською, він також продубльований шрифтом Брайля.

2.4 ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В РЕГІОНІ

Функціонування сфери культури в умовах воєнного стану ускладнено через різні обмеження та виклики. Проте воно відіграє важливу роль у збереженні гідності, підтримці психологічного стану населення, підтримці національної ідентичності та соціальної згуртованості. Від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну заклади культури Вінниччини не припиняли своєї роботи, змінивши її формат відповідно до умов реальності. Режим роботи працівників було організовано з огляду на безпекову ситуацію, встановлювався дистанційний режим роботи, а в окремих випадках — заклади знаходились на простой.

Згідно з аналітичною довідкою Управління культури та креативних індустрій Вінницької ОВА, впродовж березня 2022 року – січня 2023 року заклади культури області провели 815 інформаційно-просвітницьких (медійних, культурно-мистецьких, тематичних, наукових, освітніх та інших) заходів (кампаній), спрямованих на підтримку ЗСУ, до яких було залучено понад 9,0 тисяч учасників, а глядачами стали близько 290,0 тисяч мешканців та гостей Вінниччини. У результаті щоденної діяльності, спрямованої на підтримку Збройних Сил України, працівники сфери культури області зібрали понад 8,7 млн гривень.

З початком гострої фази російсько-української війни та широкомасштабного вторгнення Російської Федерації проведено відповідну роботу щодо максимального убезпечення музейних колекцій області. Більшість музейних експозицій повністю демонтовано, фондіві предмети упаковано з використанням пакувальних матеріалів та переміщено до фондосховищ.

Від початку вторгнення російських військ в Україну змінився формат роботи обласних театральновидовищних закладів. Театри одними з перших долучилися до волонтерського руху та стали аренами підняття морального духу для військовослужбовців, ВПО та інших мешканців області. Обласний академічний український музично-драматичний театр ім. М. Садовського зіграв 151 виставу, з них 29 — дитячих. Їх відвідали 30,0 тис. глядачів, з них 6,8 тис. відвідувачів пільгових категорій, 6,3 тис. осіб з числа ВПО, 4,4 тис. дітей. Було створено 3 нові та проведено 5 благодійних вистав. Доходи від продажу квитків та інших платних послуг складають 3202,2 тис. грн.

Обласний академічний театр ляльок здійснив показ 187 вистав, відвідувачами яких стали 15,6 тис. глядачів, з них 2,6 тис. глядачів пільгових категорій. За поточний період театр створив 4 нові театральні постановки, 80 вистав для дітей ВПО з міст Ірпінь, Бучі, Києва, Сум, Маріуполя, Харкова, Херсона та Чернігова, зокрема благодійних — 27 вистав. Дохід театру склав 542,8 тис. грн. Традиційно, але в умовах військового стану, відбувся XIII Міжнародний онлайн-фестиваль театрів ляльок «Подільська лялька» – 2023, що проводився з нагоди 85-річчя обласного театру ляльок. Головний меседж Фестивалю: «Через серця дітей до сердець народів — заради миру в Україні». У фестивалі взяли участь 15 театральних колективів із Грузії, Ізраїлю, Литви, Туреччини та України.

У 789 клубних закладах (77%) було організовано центри з надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам та збір коштів для підтримки ЗСУ. На базі Центрів культури і дозвілля та інших клубних закладів функціонують 82 волонтерські центри. Найбільше їх у клубних закладах Барської, Бершадської, Калинівської, Оратівської та Ямпільської територіальних громад. Для збереження музейних цінностей та пам'яток української національної спадщини з лютого 2022 р. від світової музейної спільноти на підтримку музеїв Вінниччини надходить гуманітарна допомога: пакувальний матеріал, генератори, ящики-контейнери, вогнегасники тощо.

Також з огляду на постійну загрозу безпеці учасників освітнього процесу в 2022/2023 навчальному році не вдалося відновити у повному обсязі очне навчання мережі мистецьких шкіл. У I півріччі 2022/2023 навчального року в дистанційному форматі працювали 16 мистецьких шкіл області. Продовжують навчатися за кордоном 479 учнів. Надано доступ до освітньої послуги мистецьких шкіл 229 дітям з числа внутрішньо переміщених осіб. За адміністративною інформацією, у 2022/2023 навчальному році кількість учнів у закладах зменшилась на 1564 осіб. Динаміка падіння контингенту мистецьких шкіл області залишається критичною. Натомість значних змін у педагогічному складі закладів через війну не відбулося. Педагогічне навантаження більшості викладачів (не менше 70%) в умовах війни не змінилося. Ключовими викликами освітнього процесу стали: нестабільні умови навчання; обмеженість способів організації освітньої діяльності, коли в країні постійно відбуваються стабілізаційні відключення електроенергії, повітряні тривоги, бракує доступу до швидкісного Інтернету; зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан учнів та викладачів.

Під час воєнного стану реалізацію культурної політики у сфері кінообслуговування в області забезпечували 5 міських демонстраторів фільмів; проведено показ 625 кіно-відеосеансів, 75% з яких для дітей і молоді. Відвідувачами кіносеансів стали 11,2 тис. глядачів. Кінотеатри області проводять благодійні кіносеанси для внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших категорій малозабезпеченого населення та військових. Спільно з державними, громадськими організаціями проводяться благодійні сеанси для осіб з інвалідністю, дітей з багатодітних та малозабезпечених родин, військовослужбовців/ветеранів та членів їх сімей.

При цьому війна несе не лише організаційні зміни в роботі закладів культури, а й фактичні руйнування інфраструктури. Так, за зведеними даними з різних відкритих джерел, станом на вересень 2023 року пошкоджень і руйнувань зазнали 4 об'єкти культурної інфраструктури Вінницької області (без урахування пам'яток культурної спадщини), з них: 1 клубний заклад, 1 бібліотека, 1 музей та 1 заклад мистецької освіти. Що стосується культурної спадщини, то за [даними МКІП](#), станом на вересень 2023 року у Вінницькій області пошкоджень і руйнувань від обстрілів російської армії зазнали 4 об'єкти, всі вони знаходяться у Вінницькому районі. Ця кількість включає 1 пам'ятку національного значення та 3 пам'ятки місцевого значення.

Щодо фінансування сфери культури в умовах війни, то за даними аналітичного інструменту Мінфіну Boost-аналіз, зведений бюджет Вінницької області в 2022 році склав 19416,8 млн грн, при цьому фактичні видатки за КФКВК 0820 культура та мистецтво склали 627,4 млн грн, або 3,2% від фактично здійснених видатків в області (у 2021 році – 2,9%). У 2021 році порівняно з 2020 роком фінансування культури та мистецтва зросло на 8,5%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком фінансування культури та мистецтва зросло на 3%.

Відсоток видатків спеціального фонду за КФКВК 0820 культура та мистецтво у 2021 році склав 5,0% від загальної суми фактично здійснених видатків за відповідним КФКВК, а у 2022 році – 3,9%.

Фактичні видатки в зведеному бюджеті області:

	2021 рік, млн грн	2022 рік, млн грн
Театри	32,1	34,5
Художні колективи, концертні й циркові організації	25,3	25,8
Кінематографія	2,2	2,3
Бібліотеки, музеї та виставки	222,6	237,6
Заповідники	3,1	3,2
Клубні заклади	246,3	269,3
Інші заходи і заклади в галузі культури та мистецтва, творчі спілки	77,8	54,7

Тобто, незважаючи на війну, фінансування сфери культури у Вінницькій області постійно зростає і у 2022 році дійшло рекомендованого Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) показника фінансування сфери культури для регіонального рівня — в межах 3% бюджету. Крім того, Вінницька область у 2022 році є в числі чотирьох областей України (поряд з Одеською, Львівською та Кіровоградською областями), у яких зросли не лише відносні видатки на сферу культури (тобто частка у структурі бюджету), а й фактична сума видатків — реальні гроші. Водночас спостерігається негативна тенденція: співвідношення між поточними і капітальними видатками у сфері культури Вінницької області у 2022 році було відповідно 97% проти 3%, при тому що капітальні видатки у сфері культури в країнах ЄС становлять приблизно 30%. Ще більш негативним є той факт, що у 2022 році 73,2% поточних видатків сфери культури Вінницької області пішли на оплату праці та на нарахування

на заробітну плату при тому, що середня заробітна плата у сфері культури у 2022 році все одно була на 29,5% (тобто майже на третину) нижча, ніж середня заробітна плата по економіці України.

Отже, сфера культури в умовах воєнного стану потребує партнерської підтримки особливо в частині розвитку і підвищення спроможності, оскільки наявне фінансування фактично витрачається на виживання.

2.5 ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО-КРЕАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ У РЕГІОНІ

Вінниччина має як уже успішні приклади культурно-креативних кластерів, так і варіанти майбутніх культурних кластерів за технологією смарт-спеціалізації.

Культурний кластер фестиваль [OPERAFEST TULCHYN](#) з'явився у 2017 році. Головною метою цього проекту було максимально використати потенціал (культурний, іміджевий, економічний) Палацу Потоцьких у Тульчині — головний, але маловідомий Палац Станіслава Потоцького в Україні. Питання коштів для реставрації піднімалось з 2007 року, але спроби знайти фінансування не мали успіху. Палац знаходився в жалюгідному стані та не був інтегрований у життя громади. Ініціатори проекту ретельно вивчили історію Палацу та виявили в деяких інформаційних джерелах згадки про наявність театру, який був другим в Україні оперним театром, відкритий у Тульчині 17 травня 1787 року. Цей театр існував понад 50 років. Так стало зрозуміло, який жанр мистецтва взяти до уваги — оперу. Наступним став пошук відповіді на запитання «Чому я маю подолати 80 км з Вінниці до Тульчина, щоб послухати оперу?». Адже офіційна світова статистика демонструє, що прихильники опери складають менш ніж 1% від тих, хто цікавиться мистецтвом (від загальної кількості населення планети — понад 2%). Якщо підходити стандартно: у Тульчині на оперу могли чекати аж 10 осіб, а з Вінниці до Тульчина могли приїхати аж 400 поціновувачів. Задля збільшення цільової аудиторії було розроблено декілька маркетингових кроків: надихнути поціновувачів оперного мистецтва приїхати на фестиваль; розширити цільову аудиторію, додавши до програми сучасні оперні напрями — рок-опера, мюзикли; залучити цільову аудиторію, яка прагне нових вражень у незвичних умовах; залучити аудиторію шляхом включення п'яти складових — гастрономія, туризм, візуальне мистецтво, сучасні сценічні технології та сімейний відпочинок. Було знайдено три ключові слова для маркетингової стратегії фестивалю: ПОБАЧ! ВІДЧУЙ! ВІДКРИЙ! Далі робота сфокусувалась навколо пошуку відповіді на питання «Що мені потрібно, щоб відчувати себе зручно під час перебування на території?». Організатори вивчили інфраструктурні питання, чітко визначивши зонування території для зручності різних цільових груп; також було проведено електроживлення, відремонтовано душові, туалети, золотий та блакитний зали для виставок. Так за короткий термін територія перетворилась на великий креативний кластер, що мав різнопланові сегменти, об'єднані оперною ідеєю. Важливим було також питання «Чим мають займатися наші глядачі, які проводитимуть цілий фестивальний день у Палаці Потоцьких?» Після тривалих дискусій з фахівцями з публік-арт було запропоновано комплексне рішення мистецького облаштування території: OPERA – LIGHT, OPERA – WINDOWS, OPERA – STARS, OPERA – ART. Було створено тематичні арт-об'єкти; руїни східного корпусу було перетворено на будинок привидів, розміщено зручні фотолокації та інсталяції; проводились різноманітні тематичні майстер-класи. Щоб використати площу території перед палацом, було встановлено велику світлову інсталяцію, яка після заходу сонця перетворювалась на казкову феєрію — на той магніт, який прагнули побачити тисячі глядачів, навіть якщо вони жодного разу не були в оперному театрі та не знали про існування такого жанру.

Нарешті дуже важливим кроком був пошук відповіді на питання «Як інтегрувати територію міста в фестивальний проект, а Палац Потоцьких в життя громади?». Місто Тульчин у 2017 році мало депресивний стан — процеси створення об'єднаної територіальної громади нагадували укладання нерівного шлюбу. Відсутність соціальної згуртованості та ідеї розвитку міста, яке за радянських часів

відвідувало понад 500 тисяч туристів на рік, враховуючи культурну спадщину території, накладало відбиток на моральний стан громади. Трансформація свідомості мала відбутися завдяки методології «культурної інтервенції» / «культурної акупунктури». Інвазивні втручання в міське середовище дали надихаючі результати. Завдяки реалізації проекту «Леонтович Арт Квартал»¹⁰ вдалось трансформувати центр міста, перетворивши його на арт-галерею просто неба — це вплинуло на вартість квадратного метра житла в мікрорайоні. Впровадження проекту для малого та середнього сервісного бізнесу «Рекомендує OPERAFEST TULCHYN», метою якого було створення ексклюзивних оперних меню для ресторанів, туристичних маршрутів тощо, пожвавило місцевий бізнес. Навіть за часів карантинних обмежень у 2020 році було відкрито три нові заклади харчування (кав'ярні, ресторани), удвічі збільшилась кількість готельних місць. Кількість туристів, які відвідають місто Тульчин, досягла 80 тисяч осіб на рік. Таким чином, результат зусиль, де на першому місці — якість мистецького контенту, далі — зрозумілість та доступність маркетингових пропозицій, зручність облаштування території, чіткі алгоритми організацій фестивального дня та інтегрування міста у фестивальний контекст і навпаки, створив високий попит на фестивальний продукт.

Вінниччина має також і варіанти майбутніх культурних кластерів. Так, у Вінниці створюється агротуристичний кластер «Шляхами Трипільської Праматері». Підписано меморандум про співпрацю, партнерство та реалізацію проекту на території Черкаської, Вінницької та Кіровоградської областей. Підписанти — громади Вінницької області, ГО «Агенція регіонального розвитку Таврійського об'єднання територіальних громад», Установа «Агенція регіонального розвитку Вінницької області», Установа «Черкаська агенція регіонального розвитку». Проект має на меті створення не лише туристичного маршруту, а цілий агротуристичний кластер. Тобто поєднання і взаємодію різних напрямів туристичної галузі: культурний туризм, гастротуризм, агротуризм; це допоможе громадам підготувати туристичні локації та розробити туристичні маршрути місцями, де зосереджені основні протоміста трипільців, їхні храми та кращі музейні зібрання. Планується долучити Вінницьку, Черкаську та Кіровоградську області. Але створення агротуристичного кластеру «Шляхами Трипільської Праматері» — масштабніший процес, який потребує залучення громад з кількох областей (з поступовим долученням Київської та Хмельницької) і навіть інших країн (Румунії та Молдови). Головна ідея проекту має дати відповідь на питання «Що після перемоги ми покажемо світові, який захоче приїхати і подивитися на нас, зрозуміти, хто ми є, чому ми так тримаємося за нашу землю, чому нам так важлива наша культура, наша історія?» Прадавня трипільська культура, якій понад 6 тисяч років — це те унікальне, про що Україна може розповісти, і що може розповісти про нас майбутнім поколінням. У межах проекту «Шляхами Трипільської Праматері» ініціатори пропонують: розглянути можливість створення нового візійного проекту «Коріння нації», де запропонувати нове бачення ідентичності українців як продовжувачів прадавньої цивілізації трипільців; об'єднати експертів із дослідження трипільської культури; допомогти громадам підготувати туристичні локації та спільно з туроператорами розробити туристичні маршрути; підготувати якісні промоційні матеріали, залучивши до проекту Державне агентство розвитку туризму України та міністерства; розробити стратегію кластеру, маркетингову стратегію та брендбук, підготувати команду фахівців з туризму, яка візьме на себе роботу з туристами, а спільно з асоціацією гідів підготувати екскурсіводів. На сьогодні створено Асоціацію, у процесі створення — керуюча кампанія кластеру.

Ще один цікавий досвід Вінницької міської територіальної громади і перспективний осередок для формування культурно-туристичного кластеру в регіоні — культурний маршрут Camino Podolico («Подільський шлях святого Якова»). До проекту були залучені громади від Вінниці до Кам'янця-Подільського, розроблено айдентичку, модель функціонування, а також залучено кошти Українського культурного фонду. У 2021 році було запущено перший повноцінний пішохідний туристично-паломницький маршрут в Україні за моделлю «Шляху святого Якова». Ця робота призупинилась 24 лютого 2022 року, але і зараз надходить безліч запитів від туристів — їм не потрібні навіть сертифікати проходження, лише мапа або трек маршруту і перелік місць нічлігу. Бо все інше на маршруті

¹⁰<https://www.facebook.com/groups/194005894694798/>

вже є — цікаві пам'ятки, цікаві люди, які на місцях розповідають про історію, історичні пам'ятки, унікальні місцеві страви української національної кухні та місцеві традиції. У такий спосіб цей мультикультурний проєкт об'єднує і людей у громаді, і людей різних регіонів, а головне — спонукає до проведення досліджень культурної спадщини, як матеріальної та і нематеріальної, гастрономічної спадщини зокрема. Крім того, він відкриває регіон для міжнародної спільноти: так, культурно-пізнавальний і паломницький «Подільський шлях святого Якова» (Camino Podolico) офіційно прийнято до Європейської федерації «Шляхи святого Якова». Таким чином, маленькі міста починають розвивати свою інфраструктуру для туристів і отримують непогані прибутки від цієї діяльності, інтегруються у новий креативний контекст і створюють високий попит на культурний продукт.

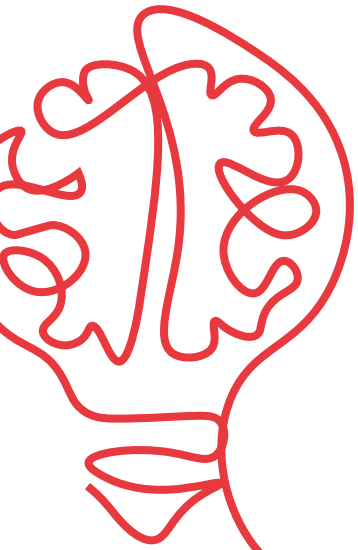
Культурно-креативний кластер, створений ГО «Барський МХАТ» разом із владою та представниками Українське товариство сліпих (УТОС) — Барського учбово-виробничого підприємства Українського товариства сліпих, проєкт «Театр Рівності», спрямований на соціалізацію людей з порушенням зору; також він працює над творчою реабілітацією представників соціально вразливих категорій: ветеранів та осіб третього віку.

На Вінниччині створені та працюють нові культурні простори. Під час війни кожен українець відчув, що культура відіграє значну роль у нашій стійкості та підтримці бойового духу. Вінниччина має багато історичних пам'яток і туристичних місць. До того ж вінничани працюють над розробкою власного культурного бренду «Щедрик — мелодія Вінниччини», і вже створили креативний простір «Щедрик». Тут проводять різноманітні заходи та концерти, фестивалі та виставки, навчання та майстер-класи, презентують подільську кухню, проводять модні покази сучасних народних костюмів та прикрас. Для дітей розроблено містечко народних майстрів, майстер-класи з гончарства, традиційної вишивки Східного Поділля, рогозо- та лозоплетіння, а також можна випробувати себе у створенні ляльки-мотанки. Креативний простір забрендовано логотипом культурного бренду «Щедрик — мелодія Вінниччини».

Вартий уваги також креативний простір молодіжного центру «Квадрат». Приміщення знаходиться повністю у підвалі. Тут розташувались одна велика зала і один лекторій, студія звукозапису, лабораторія з 3D-принтерами та мистецька галерея. Також «Квадрат» має невеличку, але з дуже цінними екземплярами бібліотеку. Вінницький обласний молодіжний центр «Квадрат» є повністю інклюзивним. Для людей з інвалідністю, які пересуваються на кріслах колісних, встановлено спеціальний підйомник на сходах, а в самому приміщенні є пандуси. Всередині «Квадрату» всі підлоги обладнані тактильними плитками. Велика зала розрахована на проведення заходів до 150 осіб і облаштована сучасним обладнанням: активним модулем лінійного масиву, сценічним монітором, радіосистемою, мультимедією, проектором, мікшерним пультом; тут можна проводити тренінги, майстер-класи, концерти, форуми, конференції, ігрові клуби, вистави. Вартий уваги також культурний простір ППЧ — це точка «збору», штаб, місце об'єднання активних діячів культурної сфери життя та створення унікального локального контенту, місце народження нових колаборацій, проєктів на перетині різних видів мистецтва. І, зрештою, новий арт-простір «Етно Чари» — місце, що поєднало традиції минулого з сучасністю, тут представлено унікальні вироби з глини та стародавня подільська кераміка, проводяться зустрічі та майстер-класи для всіх охочих.

Загалом можна підсумувати, що Вінниччина характеризується строкатістю культурно-ресурсного потенціалу. Маючи значні ресурси як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини, вони використовуються дуже фрагментарно. Попри успішні історії створення креативного кластеру і монетизації культури, цей досвід не презентується на широкий загал, а ініціатори кластеру не масштабують його на інші громади, не передають технологію успіху. Натомість, незважаючи на війну, заклади культури активно намагаються працювати для суспільного блага, підтримки ВПО і військовослужбовців тощо. По суті, для стрімкого і бурхливого розвитку сфери культури в регіоні бракує якогось поштовху, мотивації, правильної комунікації та просування.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРАХ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ В ОБЛАСТІ

На рівні Вінницької області інституційне забезпечення функціонування та розвитку галузей культури здійснює Департамент гуманітарної політики Вінницької ОВА, у структурі якого за питання впровадження державної культурної політики відповідає Управління культури та креативних індустрій.

Основним інструментом забезпечення виконання культурної політики Вінниччини є Програма розвитку культури Вінницької області на 2023–2025 роки, відповідальним виконавцем якої є Департамент гуманітарної політики Вінницької ОВА. У різний час охороною пам'яток культурної спадщини опікувалося управління культури та креативних індустрій Вінницької ОДА. Кілька років тому його реформували, залишивши однойменний відділ у складі Управління містобудування та архітектури Вінницької ОВА. Загалом станом на жовтень 2023 року у Вінницькій області діє декілька стратегічних і програмних документів, які визначають стратегічні й операційні цілі розвитку сфер культури і соціальної згуртованості регіону:

- [Стратегія регіонального збалансованого розвитку Вінницької області на період до 2027 року;](#)
- [Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2023 рік \(зі змінами\);](#)
- [Обласна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки;](#)
- [Обласна цільова соціальна програма «Молодь Вінниччини» на 2021–2025 роки;](#)
- [План заходів Вінницької обласної військової адміністрації на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року;](#)
- [Обласна комплексна цільова програма підтримки учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, членів їх сімей та членів сімей загиблих \(померлих\) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на 2022–2026 роки;](#)
- [Програма розвитку культури області на 2023–2025 роки зі змінами;](#)
- [Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2021–2025 роки;](#)
- [Програма розвитку видавничої справи та інформаційного простору у Вінницькій області на 2022–2025 роки.](#)

Головним стратегічним документом, по якому «живе» регіон, є Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області до 2027 року, у якій враховується багато факторів: принципи національної безпеки, враховані питання диференціації розвитку регіону, депресивність окремих районів, соціальні та культурні проблеми.

Щоб зосереджувати зусилля на найбільш перспективних і найбільш гострих питаннях розвитку регіону на середньостроковий та довгостроковий періоди з урахуванням майбутніх викликів і потреб

територіальних громад Вінниччини, у [Стратегії](#) збалансованого регіонального розвитку визначено стратегічні та оперативні цілі, завдання і проекти:

Стратегічна ціль 1. Конкурентоздатний регіон на основі інноваційного та сталого розвитку;

Стратегічна ціль 2. Регіон належного та ефективного врядування;

Стратегічна ціль 3. Регіон сталого гуманітарного розвитку;

Стратегічна ціль 4. Регіон спроможних громад;

Стратегічна ціль 5. Регіон безпечного середовища.

Питання сфери культури і соціальної згуртованості є частиною Стратегічної цілі 3. «Регіон сталого гуманітарного розвитку», а саме Оперативна ціль 3.5. «Розвиток туризму. Збереження та поширення культурної спадщини Вінниччини». Згідно зі стратегією, для досягнення означеної оперативної цілі слід виконати такі завдання:

- підвищення конкурентоздатності культурно-мистецької сфери області (орієнтовний фінансовий план реалізації по роках: 2021 — 11100 тис. грн; 2022 — 24403 тис. грн; 2023 — 35503 тис. грн);
- збереження та реставрація пам'яток матеріальної історико-культурної спадщини (орієнтовний фінансовий план реалізації по роках: 2021 — 34930 тис. грн; 2022 — 47715 тис. грн; 2023 — 38400,0 тис. грн);
- відновлення та збереження елементів нематеріальної культурної спадщини, популяризація серед населення та гостей регіону (у т.ч. через розвиток туризму) (орієнтовний фінансовий план реалізації по роках: 2021 — 7000 тис. грн; 2022 — 17700 тис. грн; 2023 — 16400 тис. грн);
- розвиток креативних індустрій та культурних стартапів (орієнтовний фінансовий план реалізації по роках: 2022 — 4650 тис. грн; 2023 — 12000 тис. грн);
- створення електронних ресурсів та баз даних культурного й історичного надбання області (е-культура);
- збереження історичної пам'яті як складової культурної політики та національно-патріотичного виховання;
- розвиток туристичної інфраструктури;
- створення сучасних туристичних продуктів.

Згадані завдання досить добре сплановані з огляду на наявний культурно-ресурсний потенціал регіону, проте не всі з них вдається виконувати, адже війна з РФ внесла корективи і сфера культури нині фінансується мінімально.

Також культура і соціальна згуртованість присутня серед завдань Оперативної цілі 4.2. «Забезпечення населення належним доступом до базових публічних послуг», Оперативної цілі 4.3. «Забезпечення єдності і згуртованості в громадах», Оперативної цілі 4.4. «Створення сприятливого середовища, розвиток національно патріотичного середовища для дітей та молоді» до Стратегічної цілі 4. «Регіон спроможних громад та успішних людей»:

- впровадження нових підходів до надання публічних послуг у малозаселених населених пунктах;
- створення умов для культурного розвитку та громадської активності населення;
- зміцнення соціальних відносин у громадах через діалог та порозуміння;
- створення умов для збереження та розвитку етнопатріотичної культурної спадщини;
- створення умов для самореалізації та участі дітей та молоді у житті громади;
- забезпечення розвитку системи національно-патріотичного виховання дітей і молоді на рівні області, ТГ як важливої складової національної безпеки української держави;
- забезпечення дітей та молоді дошкільного та шкільного віку якісними та інклюзивними освітніми послугами;

- розвиток місцевої інфраструктури з урахуванням думки та дотриманням прав дітей та юнацтва.

Питання соціальної згуртованості присутні в завданнях Стратегічної цілі 2. «Регіон належного та ефективного урядування», а саме — оперативної цілі 2.3. Посилення міжсекторного партнерства та співпраці:

- підвищення організаційної спроможності інституцій громадянського суспільства;
- підтримка інститутів громадського суспільства, які працюють у сфері соціально-економічної адаптації вразливих верств населення, які інтегруються або реінтегруються в місцеві громади;
- проведення навчальних заходів з питань патріотичного виховання, громадянської освіти та відповідального громадянства серед молоді.

Огляд головного стратегічного документа розвитку Вінницької області до 2027 року продемонстрував високий рівень якості його підготовки та всебічне врахування питань сфери культури і соціальної згуртованості. У проєкт обласного бюджету включені видатки на фінансування регіональних програм:

№ з/п	Назва програми	Обсяг витрат, грн
1	Обласна цільова програма роботи з обдарованою молоддю на 2018–2022 роки	3 041 071,00
2	Регіональна програма «Студентський гуртожиток» на 2021–2025 роки	750 000,00
3	Регіональна програма підготовки бакалаврів, молодших бакалаврів, фахових молодших бакалаврів та молодших спеціалістів на 2021–2025 роки в закладах освіти, які фінансуються з обласного бюджету	4 745 000,00
4	Обласна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді»	290 000,00
5	Програма розвитку культури Вінницької області на 2023–2025 роки	298 229,06

Крім того, Департаментом гуманітарної політики облдержадміністрації не заплановані видатки в рамках виконання заходів Обласної цільової соціальної програми оздоровлення, відпочинку дітей, розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на 2020–2024 роки на оздоровлення та відпочинок дітей, які є вихованцями підвідомчих установ. Також не заплановані видатки на поповнення та оновлення бібліотечних фондів Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки та Вінницької обласної бібліотеки для юнацтва, тобто бібліотеки не оновлюють свої фонди вже третій рік.

[Програмою економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2023 рік](#) визначено цілі та пріоритети, основні завдання та заходи економічного, соціального та культурного розвитку регіону на короткостроковий період із урахуванням вимог чинного законодавства у період правового режиму воєнного стану, введеного у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України: забезпечення оптимального та безперешкодного функціонування соціальної та гуманітарної сфери. Визначено Пріоритет 11 «Розвиток культурного процесу задля реалізації духовного потенціалу населення Вінниччини». Вказано «Шляхи досягнення» через внесення 5 елементів НКС до національного переліку елементів НКС та 15 елементів до обласного переліку (станом на 2023 рік обласний список містить 52 елементів НКС, до Національного переліку внесено 6 елементів). Створення електронного каталогу елементів НКС Вінниччини перебуває в процесі розробки. Заплановано проведення інвентаризації елементів НКС, внесених до національного переліку (заплановано та проводиться); сприяння розвитку народних художніх промислів і ремесл. Передбачається також перехід до оновленого електронного обліку пам'яток культури, який міститиме усю інформацію, необхідну для прийняття рішень стосовно конкретного об'єкта; визначення меж території та охоронних зон об'єктів культурної спадщини. У доку-

менті на 2023 рік передбачено поповнення книжкових фондів бібліотек області літературою місцевих авторів (за законом тільки обласні бібліотеки отримують безкоштовний обов'язковий екземпляр місцевих книжок, всі інші — купують); книжки переможців всеукраїнських літературних премій, творів сучасних і зарубіжних авторів у перекладі українською мовою. Для популяризації читання серед дітей та молоді заплановано збільшити чисельність юних читачів/користувачів на 3–5%. Заплановано збільшення музейних фондів завдяки збору предметної бази та накопичення матеріалів історичних подій в Україні, модернізацію та діджиталізацію музейних експозицій. Для центрів надання культурних послуг у Вінницькій області (ЦКП) передбачено забезпечення культурного розмаїття та творчого самовираження мешканців громад через діяльність колективів народної творчості, гуртків, центрів культури і дозвілля та активізації їх участі у культурно-мистецьких заходах. Програма передбачає сприяння відкриттю мистецьких шкіл у територіальних громадах відповідно до стандарту «Забезпечення потреб громадян в початковій мистецькій освіті», збільшення до 15% дітей шкільного віку, охоплених початковою мистецькою освітою; розширення спектру послуг освіти у сфері культури через відкриття нових відділів і класів та залучення мешканців усіх вікових категорій до опанування різних видів мистецтва. Не забуто ідею про створення творчих колективів малих форм і передбачено організацію нових мистецьких просторів та сприяння гастрольній діяльності мистецьких колективів. Також приділено увагу роботі Кінокомісії при Департаменті гуманітарної політики облдержадміністрації та створення мапи локацій Вінницької області, привабливих для кінозйомок. Прописано про сприяння розбудові мережі кінопрокату в територіальних громадах області. Ще одна пріоритетна ціль програми — реалізація культурно-мистецьких проєктів і сатрапів з громадськими організаціями Вінниччини, що працюють у сфері культури. Очікувані результати: створення електронного ресурсу нематеріальної культурної спадщини; інформаційне забезпечення управління об'єктами культурної спадщини (землями історико-культурного призначення) в єдиному інформаційному просторі; формування електронної цифрової бібліотеки; розвиток музеїв як центрів збереження історичної та національної пам'яті; розширення культурного розмаїття і творчого самовираження; нові умови надання мистецької освіти, зокрема для осіб з інвалідністю; розширення спектру освітніх послуг у сфері культури; закріплення позицій українського кіно як потужного виду мистецтва в рамках національно-патріотичного виховання.

У лютому 2023 року було затверджено нову [Програму розвитку культури Вінницької області на 2023–2025 роки](#). Головне завдання Програми — реалізувати на Вінниччині таку культурну політику, яка відповідає інтересам її громадян, забезпечує захист і належний розвиток української культури, гарантуючи вільний доступ до послуг інших культур, яка зміцнює національну ідентичність як консолідуючу основу для розвитку держави, що формує культуру відкритого та відповідального суспільного простору, здійснює якісні зміни в інформаційному середовищі, удосконалюючи можливості культурної дипломатії та наближаючи себе до європейських стандартів. Основна мета — максимально зберегти мережу закладів культури, забезпечити належні умови для розвитку професійного, аматорського і художнього мистецтва, а також забезпечити надання населенню якісних та доступних культурно-мистецьких, інформаційних та дозвіллевих послуг. Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання програми: 2023 — 84658,38 тис. грн; 2024 — 97400,42 тис. грн; 2025 — 116170,26 тис. грн (кошти обласного бюджету). Основними проблемами у сфері культури області, згідно з Програмою, є: низький рівень фахової освіти працівників сфери культури області; недостатній рівень сучасної інфраструктури закладів кінопоказу; застаріла матеріально-технічна база закладів культури та мистецтва; необхідність в удосконаленні, актуалізації музейних програм та проєктів, оновлення музейного обладнання; низький рівень поповнення фондів бібліотек новою літературою (та періодикою: журнали, газети); слабка система міжгалузевого та міжрегіонального співробітництва.

Обласна цільова соціальна програма «[Молодь Вінниччини](#)» на 2021–2025 роки. Згідно зі звітом про виконання станом на 2020 р., фактично заплановано 3118,7 тис. грн, профінансовано — 2169,9 тис. грн. Аналіз виконання показників та пояснення щодо їх виконання свідчить про низький відсоток виконання програм і досягнення її цільових показників, а саме: кількість молодих людей, які взяли участь у заходах, спрямованих на формування патріотичної свідомості молоді, зокрема у навчальних закладах і в молодіжному середовищі, шляхом розвитку історичної пам'яті;

популяризація української культури і народних традицій; усвідомлення національної своєрідності; залучення молоді до суспільно значущої діяльності — було виконано на 15,6 %. Кількість проведених заходів, спрямованих на виховання у молоді почуття особистої та національної гідності, подолання комплексів меншовартості, формування шанобливого ставлення до внеску національних меншин у державотворчі процеси України виконано лише на 25%.

«Програма розвитку видавничої справи та інформаційного простору у Вінницькій області на 2022–2025 роки» спрямована на вирішення основної проблеми — налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин Вінницької обласної державної адміністрації з громадськістю, інститутами громадянського суспільства та засобами масової інформації; забезпечення інклюзивного, партисипативного прийняття управлінських рішень на всіх рівнях; задоволення суспільних інтересів з використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації; забезпечення додаткових можливостей для реалізації громадянських прав, вільного розвитку незалежних ЗМІ. Програма регламентує основні напрями реалізації державних завдань у таких сферах: здійснення державної політики у сфері засобів масової інформації в області; налагодження партнерських відносин у взаємодії влади й інститутів громадянського суспільства, громадськості Вінниччини; підвищення ролі книги і престижності читання шляхом зміцнення книговидавничої бази області; організація та проведення урочистостей до державних свят, пам'ятних, знаменних та ювілейних дат на території Вінниччини, а також забезпечення роботи обласної комісії. На сьогодні у Вінницькій області зареєстровано майже 4000 інститутів громадянського суспільства: громадські організації, об'єднання, фонди, спілки тощо. Серед завдань програми заплановано збільшити наклад випущених в області примірників книг вітчизняних україномовних авторів, підвищити позитивний імідж області в Україні та за її межами шляхом залучення громадян до управління державними справами й прийняття рішень, впроваджувати важливі проекти і громадські ініціативи, отримувати позитивні результати моніторингу діяльності місцевих органів виконавчої влади тощо.

Пріоритетні завдання «Плану заходів Вінницької обласної військової адміністрації на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»: створення постійно діючих міжвідомчих робочих груп із залученням представників громадянського суспільства, організація на місцевому рівні навчань для залучених фахівців з питань безбар'єрності, проведення регіональних комунікативних кампаній; необхідність системної взаємодії між міністерствами та регіональними органами державної виконавчої влади у реалізації Національної стратегії; ефективна комунікація між державними органами, організаціями громадянського суспільства, особами з інвалідністю та широкою громадськістю.

Окремої уваги заслуговують також стратегічні документи Вінницької міської територіальної громади як адміністративного центру Вінницької області. Зокрема, у Вінницькій міській ТГ діє [Стратегія розвитку Вінницької міської територіальної громади до 2030 року – Стратегія 3.0](#); [Стратегія розвитку туризму міста Вінниці до 2030 року](#); [Стратегія розвитку культури Вінницької міської територіальної громади до 2025 року](#).

У 2021 р. за результатами експертного відбору проекту Eu4Culture, який фінансується Європейським Союзом та реалізовується Goethe-Institut, Вінниця увійшла в трійку міст, які отримали грант у розмірі 30 000 євро на створення власних Стратегій розвитку культури. Завдяки роботі великої команди спеціалістів у процесі культурного картування були враховані майже всі культурні ініціативи, що дало змогу об'єктивно оцінити ситуацію та спільно напрацювати подальші стратегічні цілі та операційні кроки. У 2022 році затверджено «Стратегію розвитку культури Вінницької міської територіальної громади до 2025 року». Основна мета Стратегії розвитку культури Вінницької міської ТГ — виявлення та маркування пріоритетних напрямків розвитку культури Вінницької міської територіальної громади на період до 2025 року, формування її ідентичності та згуртованості, посилення ролі та значення культурних прав і потреб представників різних спільнот у загальному культурному просторі, формування збалансованого, креативного, творчого середовища, яке продукуватиме інновації і стане каталізатором економічного розвитку та інвестиційної привабливості регіону.

Таким чином, всі проаналізовані стратегічні та програмні документи Вінницької області свідчать про високий рівень якості стратегічного панування в регіоні та всебічне врахування питань сфери культури і соціальної згуртованості у цьому процесі. Стратегічні цілі та завдання для їх досягнення чітко демонструють необхідність реалізувати на Вінниччині таку культурну політику, яка відповідає інтересам її громадян та забезпечує захист і належний розвиток української культури, вільний доступ до культурних послуг, зміцнює національну ідентичність як консолідуючу основу для згуртованості громад через культуру.

При цьому, в умовах браку коштів, фінансування розвитку сфер культури і соціальної згуртованості в найближчому майбутньому має спиратися на такі спільні принципи: відбудова за принципом «краще, ніж було», інклюзивність і безбар'єрність, навчання новим навичкам, підтримка різних форматів культурної участі, максимальне залучення різних категорій населення, як-от ветеранів і ВПО, розвиток креативних індустрій та сучасних форм культурного самовираження. Громадам варто працювати над міжнародним партнерством, адже воно допомагає залучати фінансування й поширювати українські наративи засобами культурної дипломатії. Як показує досвід, важливим є комунікаційний супровід бюджетних видатків, що чітко показує джерела коштів і звітність, проблему, яку вирішує ініціатива, та її вплив на мешканців громади.

Також варто зазначити, що в цьому розділі перелічено низку програмних документів, але не надано їх деталізованого огляду чи аналізу. Це пов'язано з тим, що наразі багато з цих програм не реалізуються.

РОЗДІЛ 4

ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНІ

Культура та креативні індустрії відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні та зміцненні згуртованості громад, що сприяє розвитку ідентичності, спільності та взаєморозуміння — так формуються позитивні відносини і взаємодія. Під час війни в Україні креативні індустрії зазнали відтоку талантів, скорочення фінансування, зниження попиту, розірвання ланцюгів постачання. Державні кошти, які в мирний час виділялися на підтримку культури, зараз спрямовано на потреби Збройних Сил України. Водночас креативні індустрії мають шанс стати двигуном відновлення України після війни. Частина підприємців продовжує працювати, експортуючи креативний продукт і підтримуючи економіку. Також спільнота не припиняє допомагати армії, організовувати безліч волонтерських ініціатив.

Формування згуртованості громад через культуру — це процес, у межах якого громадяни взаємодіють, спілкуються та сприймають себе частиною спільної культурної спадщини, що об'єднує їх унікальною ідентичністю та спільною пам'яттю. Згуртованість громад через культуру може відбуватися на різних рівнях і в різних формах. Насамперед, спільна ідентичність — це взаємодія з різноманітними аспектами культури, яка може допомогти мешканцям громади відчувати належність до певної групи або спільноти, спільну ідентичність; це може підтримувати єдність серед членів громади. По-друге, спільні цінності та переконання, які допомагають через культуру передати ці цінності, норми поведінки, етику та ідеали, сприяють об'єднанню громади навколо цих спільних цілей і переконань. По-третє, як свідчить досвід, соціальні події та культурні заходи, організація спільних заходів на основі культурних традицій, може сприяти зміцненню взаємин між членами громади, порозумінню між ними, обміну досвідом та взаємопідтримці.

Організація культурних подій, фестивалів і свят дозволяє людям об'єднатися навколо спільних традицій та розваг. Фестивалі забезпечують синергію креативних ініціатив, історії, культурних цінностей, звичаїв і традицій, мистецтв і творчості, сприяють сталому розвитку креативних індустрій та суспільства України загалом. Так, у [Змінах до Програми розвитку культури Вінницької області на 2023–2025 роки](#), наказ № 1415 від 27 листопада 2023 року, у Додатку 3 до Програми заходів напряму 8 «Креативні індустрії» наявне додаткове фінансування (2023–2025) на проведення Міжнародного фестивалю звичаєвої культури «Живий вогонь» — 250,0 тис. грн; Обласного фестивалю народної творчості «Українське традиційне весілля» — 600,0 тис. грн; Всеукраїнського пленеру скульпторів-каменотесів «Подільський оберіг» — 460,0 тис. грн; Срасе-проекту «Астроблема» — 800,0 тис. грн; Всеукраїнського фестивалю «Подільський оберіг» — 800,0 тис. грн; Культурно-мистецького проекту «Скіфська пектораль» — 350,0 тис. грн тощо. Разом це п'ятнадцять культурних проектів і фестивалів. Слід зауважити, що фестиваль є платформою обміну творчим досвідом, креативними ідеями, творчої взаємодії та формування куль-

турного світогляду. Водночас фестивалі спрямовані на задоволення потреб у самовираженні і самореалізації, сприяння емоційному піднесенню, культурне збагачення, зміну видів діяльності та активності, формування культурно-креативного простору. Таким чином, фестивалі є унікальними, колоритними рушіями розвитку креативних індустрій в Україні, які спонукають до впровадження інновацій та активної синергії з індустріями різних сегментів культурно-креативного простору на основі людиноцентричного підходу. Це створює позитивний контекст для взаємодії та зміцнює спільність. Окреме питання — спільна історія та пам'ять: культура передає історію та пам'ять громади, що допомагає створити спільний наратив і підтримує згуртованість через загальну свідомість про минуле.

Проте у нинішньому світі популізму і конфліктів не всі інструменти працюють на зміцнення соціальної згуртованості, частина функціонує і для посилення розрізненості в суспільстві. Таким двобічним інструментом є медіа, оскільки вони впливають на інформаційне поле, в якому живе населення, а отже — на спосіб мислення, розуміння правильного та ціннісні орієнтири. При цьому слід звернути увагу на соціальні мережі, як-от Facebook, Twitter, Instagram, Telegram та інші, що визнані як сучасні медіа-платформи і відіграють значущу роль у поширенні й обміні інформацією, комунікації між користувачами, рекламі, розвагам та культурній взаємодії. Втім комунікація в цих мережах не має правил, а тому вони містять як корисну інформацію, так і фейки, хейт, маніпуляції тощо.

Говорячи більш детально про соціальну згуртованість населення у Вінницькій області, варто взяти до уваги і такий чинник як чисельність внутрішньо переміщених осіб, які проживають у регіоні. Так, [станом на 1 жовтня 2022 року](#) в області на обліку перебувало понад 181 тис. ВПО. За даними оперативного звіту «[Демографічна статистика та географічний розподіл](#)», підготовленого Міжнародною організацією міграції, станом на 25 вересня 2023 року у Вінницькій області проживає 110 тис. ВПО. Також в області станом на 01 жовтня 2022 року проживало 37 987 ветеранів війни, з них 3775 осіб з інвалідністю внаслідок війни; 22 442 учасники бойових дій; 6041 учасник війни. За останній рік чисельність осіб за цими категоріями населення в регіоні тільки зросла.

Через транзитне розташування Вінниччини, а також той факт, що її територія не зазнавала окупації, Вінницька область після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України прийняла одну з найбільших кількостей внутрішньо переміщених осіб. Частина з них зупинялися тут на кілька днів, плануючи рухатись далі на захід, але багато залишалися в регіоні, особливо в малих територіальних громадах області, які не вважалися потенційними цілями ворожих обстрілів.

Згідно з інформацією Вінницької ОВА, у Вінницькій області транзитом перебували й були тимчасово розміщені загалом понад 500 тис. осіб — і це тільки офіційні дані. Розміщували їх переважно в навчальних закладах, гуртожитках, лікарнях, пансіонатах геріатричного профілю, а також в оселях місцевих жителів. Також за урядовою програмою на Вінниччину релокували понад 40 підприємств, свій бізнес перемістили, зокрема, харків'яни, кияни, херсонці та миколаївці. Релокувалися на територію Вінницької області й п'ять навчальних закладів, як-от Харківський національний університет внутрішніх справ¹¹. Крім того, до початку війни Вінниця прийняла до своєї «університетської родини» Донецький національний університет ім. В. Стуса.

Тобто населення регіону наразі є дуже строкатим, представляє різні регіони України, різні стилі життя і звички, регіональні традиційні та культурні особливості, а тому питання підтримки і зміцнення соціальної згуртованості населення в регіоні є досить актуальним і потребує постійної і пильної уваги та роботи.

Для оцінки рівня соціальної згуртованості населення у Вінницькій області використано результати дослідження Центру сталого миру та демократичного розвитку (SeeD) щодо Індексу соціальної згурто-

¹¹<https://www.oporaua.org/viyina/politichna-mapa-vinnitskoyi-oblasti-24695>

ваності та стійкості (reSCORE) за 2023 рік¹², а також дані обласних профілів, підготовлених за результатами загального опитування населення щодо розуміння потреб, ситуації та намірів мобільності ВПО, осіб, які повернулися, та непереміщеного населення в Україні, яке проводила Міжнародна організація міграції в період травня–червня 2023 року¹³.

Відповідно до результатів дослідження Індексу соціальної згуртованості та стійкості, у Вінницькій області населення демонструє одні з найвищих показників здоров'я, зокрема психічного. Показник Вінниччини за капіталом здоров'я населення є вищим за середній по Україні, крім того, за цим показником Вінницька область входить до трійки регіонів-лідерів в Україні. Це є позитивним, адже ментальне здоров'я населення дуже впливає на рівень відкритості, активності та, відповідно, соціальної згуртованості суспільства. З гарним рівнем ментального здоров'я можна пов'язати і те, що населення Вінниччини:

- високо оцінює свій рівень адаптивності до ситуації (психосоціальний добробут, стійкість до стресу та націленість на саморозвиток). Показник у Вінницькій області вищий за середній по Україні, при цьому вищі показники демонструють лиш Харківська, Одеська, Черкаська та Івано-Франківська області;
- оцінює свій рівень вразливості ідентичним середньому значенню по Україні.

Механізми громадської участі в регіоні практикуються також на дуже високому рівні, значно вищому за середнє значення по Україні. Кращі показники серед регіонів має лише Львівська область. До того ж за рівнем громадської активності Вінниччина має найвищий показник серед регіонів України.

При цьому негативно вплинути на соціальну згуртованість у регіоні може те, що населення Вінниччини демонструє дещо високий рівень підтримки гендерних стереотипів — вищий за середнє значення по Україні, а також нижчий від середнього по Україні показник рівня слідування цінностям гендерної рівності.

Крім того, дані обласних профілів, підготовлених Міжнародною організацією міграції, свідчать про незначну напругу між ВПО та населенням області: на Вінниччині серед респондентів був 1% населення, які зазначили, що негативно ставляться до ВПО, при цьому лише 92% ствердно могли говорити про позитивне ставлення до ВПО. Ба більше, майже третина (29%) самих ВПО на Вінниччині повідомили, що стикалися з несправедливістю.

У контексті перспективного розвитку сфер культури і соціальної згуртованості у Вінницькій області, доцільно зазначити таке: соціальна згуртованість складається з таких важливих параметрів сучасного демократичного суспільства, як рівень соціальної інклюзивності, рівень розвитку соціального капіталу та готовності співпрацювати задля досягнення спільного блага. Громади з високим рівнем міжособистісної довіри, більшою активністю та залученістю в процеси життя громади можуть бути більш згуртованими.

Тільки культура з її ресурсами, як м'яка сила зміни світогляду і в результаті - поведінки, може створювати міцні зв'язки між людьми та сприяти формуванню співчуття, поваги та розуміння. Це може бути основою для вирішення спільних проблем, сприяти розвитку та зміцненню громад. Можна зробити висновок, що для зміцнення соціальної згуртованості населення Вінниччина вже зробила багато роботи в частині особистісної підтримки населення, і це дало низький рівень вразливості в регіоні, добрі показники ментального здоров'я та високий рівень адаптивності населення. При цьому для місцевої влади й активістів залишилось ще чимало роботи, зокрема для подолання гендерних стереотипів, встановлення гендерної рівності, а також, що надважливо, — для порозуміння між населенням області та ВПО.

¹²URL: https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/PRE_reSCORE2023_Launch_UKR.pdf

¹³URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-13-11-may-14-june-2023>

Висновки та рекомендації

У межах дослідження проаналізовано стан сфери культури та соціальної згуртованості Вінницької області, проведено оцінку рівня стратегічного планування в сфері, охарактеризовано основні стратегічні пріоритети розвитку області та визначено ключові напрями розвитку.

Здійснений аналіз свідчить, що Вінниччина є одним із тих регіонів, які цілеспрямовано і комплексно підходять до питань розвитку. Ба більше, регіон чітко й методично виконує заходи і завдання для досягнення встановлених оперативних і стратегічних цілей.

Проте у регіоні є низка викликів, які слід продовжити вирішувати, або які є зовсім новими для регіону, зокрема:

- сусідство з невизнаною самопроголошеною Придністровською Молдавською Республікою, що становить безпековий ризик, змушує місцеву владу та населення постійно жити у стані підвищеної готовності до реагування;
- відтік кваліфікованих кадрів за межі країни;
- відтік дітей з мистецьких шкіл через нестабільні умови навчання; обмеженість способів організації освітньої діяльності, коли в країні постійно відбуваються відключення електроенергії, повітряні тривоги, бракує доступу до швидкісного Інтернету; зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан учнів та викладачів;
- недостатнє використання сучасних технологій у культурі, організації діяльності закладів та їх ресурсозбереження; недостатній доступ до мережі Інтернет;
- обмежені фінансові ресурси регіону для розвитку культури і мистецтва, особливо в умовах воєнного стану;
- 9% публічних бібліотек та 22% клубних закладів області потребують капітального ремонту;
- лише третина закладів культури мають фізичну безбар'єрність будівель;
- застаріла матеріально-технічна база закладів культури та мистецтва;
- необхідність в удосконаленні, актуалізації музейних програм і проєктів, оновлення музейного обладнання;
- низький рівень поповнення фондів бібліотек новою літературою та періодикою (журнали, газети);
- слабкі соціальні зв'язки для сприяння згуртованості, взаєморозумінню, підтримці та розвитку громади;
- проблеми за окремими факторами формування соціальної згуртованості населення, зокрема щодо слабого сприйняття гендерної рівності, та незначна напруга між населенням регіону і ВПО;
- тенденція до зменшення попиту на послуги культури і мистецтва, яка підсилилась спочатку обмеженнями пандемії COVID-19, а потім — безпековими обмеженнями внаслідок війни;
- територіальні та галузеві диспропорції розвитку культурно-мистецької сфери;
- 30% працівників закладів культури, а для клубних закладів — 40%, не мають повної зайнятості, що не дозволяє їм готувати якісний культурний продукт і підвищувати рівень залучення населення в регіоні до культурних практик;
- низький рівень іноземних та внутрішніх інвестицій у сферу;
- слабка система міжгалузевого та міжрегіонального співробітництва;
- відсутність програм адвокатування культури та популяризації питань культурної автентичності;
- недостатнє залучення ресурсів культури і мистецтва у туризм.

Для вирішення цих проблем у регіоні є низка культурних ресурсів, які слабо використовуються, але являють собою досить перспективні можливості. Зокрема, до них можна віднести:

- об'єкти культурної спадщини, ресурс яких можна монетизувати через туризм і проекти державно-приватного партнерства, а отримані кошти спрямувати на видатки розвитку сфер культури і соціальної згуртованості регіону;
- елементи нематеріальної культурної спадщини, які могли б стати основою розвитку гастрономічного туризму та креативних індустрій;
- наявні й перспективні культурно-креативні та культурно-туристичні кластери.

Серед основних рекомендацій для перспективного розвитку сфер культури і соціальної згуртованості у Вінницькій області, з урахуванням виявлених під час підготовки цього аналітичного звіту проблем і можливостей, доцільно зазначити про такі:

1. Формування сильного кадрового потенціалу: нові навчальні програми, стажування, обмін досвідом.
2. Дотримання принципів, на які має спиратися фінансування: інклюзивність і безбар'єрність.
3. Навчання новим навичкам, підтримка різних форматів культурної участі, максимальне залучення різних категорій населення, ветеранів і ВПО.
4. Розвиток креативних індустрій та сучасних форм культурного самовираження (бази, проводити дослідження потенціалу КІ, напрацювання пропозицій до програми, розвиток мереж, консолідація сектору, розвиток інфраструктури, формування інформаційного поля та популяризація КІ).
5. Сприяти розробленню програми підтримки сфери КІ на рівні ТГ та/або розроблення розділу).
6. Розвиток міжнародного партнерства для залучення фінансування та промоції українських наративів засобами культурної дипломатії.
7. Дослідити стан культури та креативних індустрій з метою виявлення активних діячів, установ, організацій та створити базу даних креативних індустрій.
8. Масштабування досвіду вдалих кластерів, наприклад, OPERAFEST TULCHYN; проведення прикладних курсів і тренінгів, демонстрування того, як культурні об'єкти та іміджеві ініціативи можуть заробляти гроші, популяризувати різні райони населеного пункту та навіть збільшувати вартість житла в таких районах.
9. Підтримка та розвиток нових кластерів, зокрема з потенціалом залучення туристів, коштів ЄС.
10. Підтримати створення освітніх програм для вдосконалення мистецької освіти в Україні (формальної і неформальної). Спільне навчання і розвиток (згідно з визначеними у звіті напрямками): семінари, майстер-класи, лекції та навчальні курси, що сприятимуть обміну знаннями та досвідом між членами громади.
11. Співпраця між поколіннями для передачі традицій, досвіду та цінностей та зміцнення зв'язків у громаді (розвиток та охорона нематеріальної культурної спадщини).
12. Зміцнення соціальних зв'язків та згуртованості в громаді через активну співпрацю та взаємодію між її членами, а також розробку та реалізацію спільних ініціатив для сприяння взаєморозумінню, підтримці та розвитку.

13. Мапування та моделювання мереж закладів культури з перевіркою дотримання соціальних нормативів забезпечення населення клубними закладами і публічними бібліотеками через рік після скасування воєнного стану в Україні, коли розпочнеться затухання активних процесів внутрішньої міграції населення на постійні місця проживання та завершаться військові дії, які спричиняють пошкодження і руйнування закладів культури.
14. Підтримка творчості та освіти, зокрема, через проведення художніх заходів, лекцій, майстер-класів тощо. Збереження духовної складової життя важливо навіть в умовах війни.
15. Формування комунікацій та інформування. Культурний сектор може відігравати важливу роль у забезпеченні зв'язку між населенням та владою під час воєнного стану. Інформування про важливі події, інструкції для громадян та інше може здійснюватися через культурні канали.
16. Підтримка терапевтичної ролі культури; забезпечення підтримки стабільного психологічного стану населення та доброго рівня його ментального здоров'я під час воєнного стану. Культурні події, музика, література та інші аспекти культури — як засоби для зняття стресу та зміцнення психологічної стійкості.
17. Розвиток міжнаціонального та міжкультурного діалогу для розуміння та згуртованості населення, незважаючи на військову ситуацію.
18. Підтримка ветеранів, поранених та всіх тих, хто постраждав внаслідок військових дій. Це може включати реабілітаційні програми, художні терапії тощо.
19. Підтримка культури формування телевізійного ефіру та розвитку незалежних медіа задля поширення об'єктивної інформації.

Наведені вище рекомендації носять загальний характер та мають на меті сприяти органам місцевої влади, громадським активістам та місцевим жителям області у подальшому розвитку можливостей сфери культури та соціальної згуртованості.

Агенція регіонального розвитку Вінницької області

www.ardvin.org.ua

[agencia.vinnytsia](https://www.facebook.com/agencia.vinnytsia)

Швейцарсько-український проєкт
«Згуртованість та регіональний розвиток України», UCORD

[UCORDproject](https://www.facebook.com/UCORDproject)

